

Miten varmistaa, että opiskelija on oikealla alalla?

Työ tekijäänsä opettaa — sanonta pätee moneen, niin myös hammaslääkäriin ammattiin. Vaikka ammatin valinta on usein sattuman sanelemaa, sopeudumme yleensä hyvin valitsemallemme alalle. Huono työviihtyvyys voi kuitenkin muodostua koko työuran kestäväksi ongelmaksi. Miten sitten valikoida oikeat opiskelijat esimerkiksi hammaslääkäriin ammattiin, ja mitä mahdollisuuksia on seurata tai puuttua opinto-oikeuteen kesken opiskelua? Opintojen etenemisen nopeus ei osoita, miten taitava valmistuvasta hammaslääkäristä lopulta tulee. Osa meistä kypsy hitaasti ja se sallittakoon.

Opintojen pitkittyminen saattaa olla osoitus epämotivoituneesta opiskelijasta, mutta on myös tämän päivän arkea. Kentän kysynnän takia kandidaatti saattaa jäädä terveystieteiden pitkäksi aikaa, ilman että kukaan kiirehtii hänen loppututkintoaan. Lääketieteen tai hammaslääketieteen opiskelijalla ei ole 31.8.2005 päättyneen ylimenokauden jälkeen ammattihenkilöasetuksen 3 §:n 6 momentin perusteella oikeutta toimia viransijaisena enää sen jälkeen, kun opintojen aloittamisesta on kulunut yli kymmenen vuotta. Tämä varmaan vauhdittaa joidenkin tutkintojen loppuun saattamista. Ikikandien ongelma on ollut paljon suurempi lääketieteen kuin hammaslääketieteen puolella.

Ruotsin hammaslääkärilehdessä (11/2005) pohti uumajalainen professori Johan Gunne sitä, miten hoitotyöhön soveltumattoman opiskelijan opinnot voitaisiin keskeyttää tai opiskelija ohjata hienotunteisesti toiselle, sopivammalle alalle. Gunnen mukaan ongelma on Ruotsissa onneksi erittäin harvinainen. Arviolta vain pari sadasta opiskelijasta on sellaisia, joiden opintojen jatkumista tulisi vakavasti pohtia. Näin on varmaan Suomessakin. Professori Gunne esittää kuitenkin varovasti, että hoitoaloilla pitäisi opinnot voida joskus keskeyttää, vaikka ne etenisivätkin normaalia tahtia.

Missä ja miten opintojen jatkuminen tai soveltumattomuus hammaslääkäriksi voitaisiin päättää ja arvioida? Olisiko mahdollista arvioida yleistä soveltuvuutta paremmin pääsykokeen avulla? Suomessakin pääsykokeiden yhteydessä järjestettiin kätevyyskokeita aina 1970-luvun alkupuolelle asti. Tosin ne lopetettiin kun havaittiin, että valmistuneen kollegan kädentaidot eivät korreloineet menestymiseen kätevyyskokeissa. Pääsin Kuwaitin yliopistossa työskennellessäni mukaan opiskelijavalintaan. Siellä opinto-oikeus saavutettiin opintomenestyksen lisäksi haastattelun perusteella. Haastattelussa arvioitiin, puuttuuko hakijalta ominaisuuksia, jotka katsottiin lääkäriille ja hammaslääkäriille ehdottoman

tärkeiksi. Nämä saattoivat liittyä vaikkapa etiikkaan ja suhtautumiseen sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Pääsykoe mittaa enemmän motivaatiota kuin sopivuutta, sillä systeemi on rakennettu tasa-arvoperiaatteella. Opiskelijat tietävät jo varhain ne kriteerit, joilla opiskelupaikka saavutetaan. Lääketieteen pääsykoevaatimukseksi on vakiintunut Galenos-kirja. Ensi kevään ylioppilaskirjoituksissa muuttuva reaalikoe mahdollistaa lähtöpisteiden painopisteen muuttamisen lääketiedettä tukeviin aineisiin. Tiedekunnat tulevat tekemään yksilölliset päätökset siitä, miten ja mitkä reaaliaineet lasketaan alkupisteisiin.

Jos kuitenkin osoittautuu, että opiskelija ei sovellu valitsemaansa ammattiin, ei yliopistoilla ole kovia keinoja puuttua asiaan. Kerran saatu opinto-oikeus on vahva lupaus tulevasta tutkinnosta. Teoriapuolen puutteita voi treenata pönttämällä, eikä Suomessa, kuten monessa muussa maassa, rajata teorian puutteiden suorituskerrojen määrää. Kliinisten taitojen puutteiden tai asenneongelmien selvittäminen ja niihin puuttuminen on selvästi hankalampaa. Opintojen keskeyttäminen on professori Gunnen mielestä perusteltua ainakin, kun kyse on selvästi psyykkisesti häiriintyneestä, alkoholia tai huumeita väärinkäyttävästä opiskelijasta tai kun henkilö syyllistyy rikokseen tai on tahallisesti vahingoittanut potilasta tai toista henkilöä.

Yliopiston keinojen vaikuttaa opinto-oikeuteen tulee olla mieluummin pehmeitä kuin radikaaleja. Valikoimassa ovat esimerkiksi perusteelliset kahdenkeskeiset keskustelut opiskelijan ja opettajien kesken sekä vaihtoehtoisten opiskelusuuntien pohtiminen. Henkilökohtaisen opintosuunnitelman ja tehostetun tutoroinnin kautta kouliintuu lähes kaikista ihan kelvollisia hammaslääkäreitä.

Ammattiin sopimattomien siirtyminen työelämään saattaa riskeerata potilasturvallisuuden, mutta on ennen kaikkea henkilökohtainen tragedia. Väärällä alalla toimiminen ja viihtymättömyys ammatissa on taakka koko työelämän ajan. Silloin ainakaan ei pääse koskaan siihen työmuun, jota noin 40 vuoden työura edellyttää.

KYÖSTI OIKARINEN